

Iedereen die in het rechtsverkeer te maken heeft met kerkgenootschappen, moet rekening houden met de eigen regels die deze genootschappen kunnen maken. Toch zijn deze regels niet kenbaar uit wet of register. Wat is er dan wel bekend, en waaraan moet je denken als je zaken doet met een parochie?

Pieter Nabben

De rooms-katholieke kerk beschouwt zichzelf niet als een in Nederland bestaand zelfstandig kerkgenootschap, maar als zelfstandig onderdeel van de internationale rooms-katholieke kerk. Binnen Nederland is de kerk territoriaal verdeeld in zeven, door de paus ingestelde bisdommen.¹ Parochies worden ingesteld en opgeheven door de bisschop, die ook talrijke andere canoniekrechtelijke rechtspersonen in het leven kan roepen. De bisschop is drager van de bestuurlijke en wetgevende bevoegdheden binnen het bisdom en die bevoegdheden zijn hem opgedragen krachtens pauselijk recht. Een duidelijke hiërarchie dus. De parochie, sluitstuk van de territoriale verdeling, wordt door de kerk zelf als een zelfstandig onderdeel van de kerk beschouwd en heeft om die reden krachtens art. 2:2 BW rechtspersoonlijkheid.

Goed vertrouwen

Misbruik van de rechtspersoonlijkheid van een kerkgenootschap is niet ondenkbaar. Juist omdat de wet zelf geen criteria biedt, zou een groep personen zich eenvoudig in het rechtsverkeer als kerkgenootschap kunnen presenteren, enkel en alleen omdat zij zichzelf zo beschouwen. Dat is immers het criterium op grond waarvan bepaald wordt of sprake is van een kerkgenootschap.² Een register van kerken of zelfstandige onderdelen daarvan is er niet.³ Bij financiële dienstverlening geldt wel dat het overkoepelende orgaan een verklaring dient af te geven ten behoeve van de identificatie van haar zelfstandige onderdelen,⁴ maar voor het alledaagse rechtsverkeer lijkt het dus een kwestie van goed vertrouwen.

De rooms-katholieke paro

Intussen wordt ook wel gepleit voor een inschrijvingsverplichting voor kerkgenootschappen, en zelfstandige onderdelen daarvan, die rechtspersoonlijkheid willen. Ik meen dat dit ook niet in strijd hoeft te zijn met de vrijheid van godsdienst.⁵ Sterker nog; zelfstandige onderdelen van kerkgenootschappen meten zich soms juist de vorm aan van een gewone stichting of vereniging om zo rechtspersoonlijkheid te verkrijgen. Met andere woorden: juist voor de uitoefening van de vrijheid van godsdienst zal het toch ook gewenst zijn om deel te kunnen nemen aan het rechtsverkeer.

Onkenbaarheid

De parochie is binnen de katholieke kerk de meest bekende verschijningsvorm. Parochies nemen in alle mogelijke vormen deel aan het rechtsverkeer. Vanwege de onbekendheid en 'onkenbaarheid' van de bevoegdheidsregels is het echter lastig zaken doen met een parochie.

De organisatie en bevoegdheid van een parochie zijn vastgelegd in een algemeen reglement dat door iedere bisschop voor zijn bisdom is afgekondigd.⁶ Het geldt dus voor iedere parochie in Nederland. Het parochiebestuur bestaat uit ten minste vijf leden, onder wie de pastoor-voorzitter. Voor het verrichten van rechtshandelingen en het aangaan van overeenkomsten is een besluit van het parochiebestuur

vereist (art. 24 lid 1 sub g Algemeen reglement). Voorts leert het reglement (art. 51) dat de parochie wordt vertegenwoordigd door de pastoor-voorzitter (of vice-voorzitter) en de secretaris tezamen.

Bisschoppelijke machtiging

Maar ook indien een besluit van het parochiebestuur is genomen en een handtekening van de pastoor en de secretaris is gezet, is men er in veel gevallen nog niet. Voor rechtshandelingen van de parochie 'die grenzen van het gewone beheer te boven gaan' is voorafgaande schriftelijke machtiging nodig van de bisschop (art. 53 lid 1). Dat gewone beheer moet kennelijk beperkt worden uitgelegd. Zoals te verwachten is de machtiging in ieder geval nodig voor het verkrijgen, vervreemden of bezwaren van onroerend goed (sub c) en voor het voeren van procedures (sub h). Maar ook voor het in gebruik geven van onroerend goed zoals huur, pacht of zelfs bruikleen, en voor 'het aangaan van andere overeenkomsten die bezwa-

SINT PIETER IN ROME

- 1 Het Ordinariaat voor de Nederlandse Strijdkrachten dat wel met een bisdom gelijk wordt gesteld, laat ik buiten beschouwing.
- 2 HR 30 oktober 1987, NJ 1988, 392.
- 3 Enig houvast is echter te ontlenen aan een bij het ministerie van Justitie nog bestaande (verouderde) lijst van kerkgenootschappen op grond van de inmiddels ingetrokken Wet op de kerkgenootschappen.
- 4 Art. 3 lid 5 Wet identificatie bij financiële dienstverlening (Stb. 2000, 484).
- 5 Zo menen ook L.C. van Drimmelen en T.J. van der Ploeg, *Kerk en Recht*, Utrecht 2004, p. 129.
- 6 Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de rooms-katholieke kerk in Nederland (nummer 3 van de Regelingen R.-K. Kerkgenootschap in Nederland). Gepubliceerd in *WPNR* nr. 5882. Alle regelingen zijn te bestellen bij het Secretariaat R.-K. Kerkgenootschap in Nederland, Postbus 13049, 3507 LA Utrecht, tel. 030-232 69 09.
- 7 De exacte grens wordt vastgelegd in 'Regelingen inzake het financieel beleid en beheer' van de bisdommen.
- 8 Hof Den Bosch, 8 juli 1991, NJ 1992, 89.
- 9 Op basis van bij enkele bisdommen bestaande richtlijnen voor de aanbesteding van werken, diensten en leveranties, moet boven een bepaald belang bij het bisdom, naast de reeds genoemde machtiging, ook steeds bouwkundig en financieel advies worden gevraagd. Er moet een 'objectieve' vergelijking worden gemaakt en het werk moet in beginsel worden gegund aan de laagste inschrijver. De regeling is echter uitsluitend bedoeld als interne richtlijn en heeft (dus) geen externe werking.

FOTO: JAMES HILL/CONTACT PRESS/HH

chic in het rechtsverkeer

rend zijn voor de parochie' is de machtiging van de bisschop vereist (artikel 53, lid 1 sub c). Voor rechtshandelingen met een zeer groot belang is bovendien nog verloop van de Heilige Stoel in Rome vereist.⁷ Vaak is de bevoegdheid tot het geven van de benodigde bisschoppelijke machtiging, gekoppeld aan een maximum belang, gedelegeerd aan de econoom van het bisdom.

Onbekendheid helpt niet

Voor het rechtsverkeer is uiteraard van belang de vraag of het vereiste van de bisschoppelijke machtiging externe werking heeft. Het Hof in Den Bosch beantwoordde die vraag bevestigend.⁸ Het Hof overwoog dat het eigen recht van de kerk (art. 1281 Codex Juris Canonici) externe werking beoogt en dat derden in de regel rekening hebben te houden met dergelijke regelingen, zoals dat bijvoorbeeld ook geldt voor verenigingen (art. 2:44 BW) en stichtingen (art. 2:291 BW). Dergelijke regelingen zijn niet ongebruikelijk en onbekendheid met het machtigingsvereiste helpt dus niet, aldus het Hof.

Het oordeel van het Hof lijkt mij juist. Niet gezegd kan worden dat de machtigingsregeling van de parochie niet rechtstreeks kenbaar is uit de wet. Art. 2:2 lid 2 BW verwijst naar het eigen 'statuut'. Ook voor de vereniging (art. 2:44 BW) en de stichting (art. 2:291 BW) geldt dat het bestuur slechts bevoegd is 'indien dit uit de statuten voortvloeit'; ook voor deze rechtspersonen zal men dus de statuten moeten raadplegen.

Logisch niveau

Toch wordt de uitspraak van het Hof door de rooms-katholieke kerk gekoesterd. Het betrof immers de verkoop van onroerend goed, en het is dan ook maar de vraag of de rechter de parochies even goedgezind zal zijn wanneer het bijvoorbeeld gaat om huur, pacht of 'het aangaan van andere overeenkomsten die bezwarend zijn voor de parochie'. Steun daarvoor zou gevonden kunnen worden in het feit dat veel parochies worden bestuurd door vrijwilligers, bij wie men natuurlijk niet te snel bevoegdheid mag veronderstellen als het gaat om belangen van enige omvang. Het 'professionele niveau' zit een stap hoger, en dus bij het Bisdom. Op dat niveau bestaat er bijvoorbeeld ook een Bureau Juridische Zaken en een Bureau Financiën en Bouwzaken. Ook om die reden lijkt het logisch dat de bevoegdheid op dat niveau ligt.⁹

Het ligt naar mijn mening ook in de lijn van art. 3:61 lid 3 BW. Het is niet ongebruikelijk dat een 'statuut' de bevoegdheid regelt en gezien de genoemde omstandigheden (vrijwillers op parochieniveau, professionals op bisdomniveau) zal de wederpartij er op bedacht moeten zijn dat de bevoegdheid van het parochiebestuur beperkt of voorwaardelijk is. Dit laat uiteraard onverlet dat parochies er verstandig aan doen steeds uitdrukkelijk het voorbehoud van de machtiging te noemen en een exemplaar van het reglement ter hand te stellen.